﴿ الذين آتيناهم الكتاب يتلونه حق تلاوته أولئك يؤمنون به ﴾

هونەری جوان خوێندنەوەی قورئان

نووسینی

محمود مصطفى الحبال | أكرم محمود خضر

وەرگێڕانی بۆ کوردی

عومەر خەططابی

چاپی پێنجەم

بەدەسکاریەوە

﴿ الذين آتيناهم الكتاب يتلونه حق تلاوته أولئك يؤمنون به ﴾

هونەری جوان خوێندنەوەی قورئان

نوسینی

محمود مصطفى الحبال

أكرم محمود خضر

وەرگێڕانی بۆ کوردی

عومەر خەطابی

چاپی پێنجەم

بەدەسکارییەوە

بسم الله الرحمن الرحيم

ورتل القرآن ترتيلا

پێشەکی

خوای گەورە ئەم قورئانە بێ هەڵەیەی ناردۆتە خوارەوە بۆ سەر موحەممەد (ﷺ) بە جبریلی بەڕێزدا (علیه السلام) موحەممەدیش (ﷺ) بە هاوەڵاتی بەهەمان شێوەی کە خوای گەورە فەرموویەتی گەیاندویەتی، پێویستە لەسەر موسوڵمانان کەلە فێربوونی قورئاندا دریغی نەکەن، چونکە یاساو بەرنامەی خوایی‌یە بۆ مرۆڤ و جنۆکە

ئێمە وەک و مرۆڤ کە خۆمان بەبەندەی خوا ئەزانین و گومانمان لەفەرموودەکانی خوای گەورەدا نی‌یە، زانایانیش کۆن لەسەر ئەوەی کە خوێندنی قورئان بە (تەجویدەوە) وە فەرزی عەینە خوای گەورە دەفەرموێت **﴿ورتل القرآن ترتيلا﴾ ﴿الذين آتيناهم الكتاب يتلونه حق تلاوته أولئك يؤمنون به﴾** کەئەمەمان زانی ئەبێ قۆڵی مەردایەتی لێ هەڵ کەین ئەگەر مامۆستا بین قوتابی لە دەوری خۆمان کۆبکەینەوەو خۆ ئەگەر نازانین ببینە قوتابی، ئەوەتا پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت *(خيركم من تعلم القرآن وعلمه)* رواه البخاري.. کردن بە کوردی ئەم کتێبە چەند فاکتەرێکی سەرەکی وای لێ کردم کە بیر لەم پرۆژەیە بکەمەوە:

١) لەبەرئەوەی زۆربەی زۆری مامۆستا بەڕێزەکان لەسەر ئەم کتێبە قوتابیەکانیان فێر ئەکەن وەک ئەبینرێ لە مزگەوتەکاندا.

٢) تا ئێستا بەشێوەیەکی ئاوا ئاسان و بێ هەڵە باس لە تەجوید نەکراوە خۆ ئەگەر کرابێتیش زۆر لە بیری کەم تێ گەیشتووانەوە دوور بووە.

٣) ئەم کتێبە ئەتوانرێ منداڵ و گەورەی لەسەر فێر بکرێ، چونکە ئەم خاڵە لە دانانی کتێبەکەدا رەچاو کراوە؟

پاشانیش سوپاس بۆ خوا توانیومە هەندێ هەڵە لابدەم کەلە عەرەبیەکەیدا هەبووە، وە زۆرێکیشم بۆ زیاد کردووە کە لەچاپە عەرەبیەکەدا باسی نەکراوە لەهەمان کاتیشدا گرنگە، ئەمەش زیاتر لەم چاپی پێنجەمەدا دەبینرێت جاداواکارم لەخوای زانا زانیاریمان پێ ببەخشێ بۆ خزمەتی دینەکەی تۆش خوشك و برای خوێنەر لەنزای خێر بێ بەشم مەکە. (وەرگێڕ)

لەدوای پێداچونەوەی برای بەڕێز — شوانە — بەچاکمان زانی ئەم چەند تێبینی‌یە لەسەر هەندێ لەوانەکان زیاد بکرێت، جا ئێمە لەگەڵ تێبینی‌یەکە ئاماژە دەکەین بەژمارەی لاپەڕەکە و وانەکە لەناو وانەکانیشدا بەم (*) هێمایە ئاماژەمان کردوە بۆ گەڕانەوە بۆ لاپەڕەی تێبینی‌یەکان، هیوادارم ئەو براو خوشکانەی ئەیان هەوێت سودمەندبن لەم بابەتە، زۆر بەگرنگی بزانن گەڕانەوە بۆ تێبینی‌یەکان.

تێبینیەکان:

١- (لا ٦ — وانەی سێیەم) (الأدغام بغنة) پێشی دەوترێت (إدغام)ی ناتەواو.

٢- (لا ٧ — وانەی سێیەم) لەدووجێگەی قورئاندا (ن)ی ساکین گەیشتوە بە (و) بەڵام إدغام دروست نەبوە بەڵکو (إظهار) دروست بوە ﴿يسٓ والقرآن الحكيم﴾ و ﴿ن والقلم..﴾.

٣- (لا ٨- وانەی چوارەم) (الأدغام بلاغنه) پێشی دەترێت (إدغام)ی تەواو.

٤- (لا ٩ — وانەی چوارەم) (الأدغام بلاغنه) لەقورئاندا لەیەك شوێندا دروست نابێت، ئەویش بەهۆی (سکت)ەوە، (منۜ راق).

٥- (لا ١٢ — وانەی شەشەم) لەم ووشانەدا (بَسَطْتَ، احَطْتَ، فرَّطْتُم) إدغامەکە دروست دەبێت بەڵام بەشێوەیەکە کەخوێندنەوەکەی لەنێوان هەردوو پیتی (ت) و (ط) دابێت، شەدەش وەرناگرێت.

٦- (لا ١٣- وانەی حەوتەم) (إدغام المتقاربين) لە (بلۜ ران)ەدا دروست نابێت بەهۆی (سکت)ەکەوە.

٧- (لا ١٤ — وانەی هەشتەم) لەقورئاندا پیتە شەمسی‌یەکان شەدەیان خراوەتە سەر بەوەشدا ئەزاندرێت کەشەمسین ئەمە بۆ کەسێکە کەنەزان بێت.

٨- (لا ١٩ — وانەی یانزەهەم) ئەو (لام)ەی بکەوێتە سەرەتای (فعل)ەو یان (اسم موصول)ەوە بە (لام)ی شەمسی و قەمەری ناژمێردرێت . وەك (اِلْتَقَتَا، اِلْتَقَى ، الْهَاكُمُ) و (الّذي، التي).

٩- (لا ٢١ — وانەی دوانزەهەم) ئاگادار بەزۆر کەس هەن پیتەکەی پێش (ن)ە ساکینەکە درێژ دەکەنەوە بەهۆی مینگەکەوە وەك (كُنتُم) بە (كونتُم) دەخوێننەوە یان (عِنْدكم) بە (عيندكم) دەخوێننەوە.

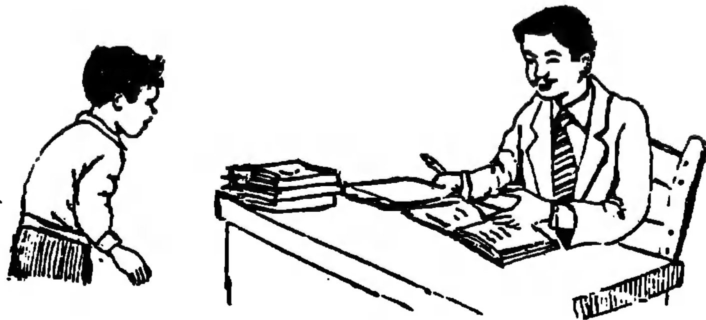
١٠- (لا ٣٢ – وانەی هەژدە) یان پێش وشـەی (الله) (ألـف)ی ساکین هـەبێت و پێشـی (فەتحە)بێت یان (واو)ی ساکین پێشـی (ضەممە)بێت ئەوکاتـە بـەقورس وشـەی (الله) دەخوێندرێتەوە وەك (قالوا الله والی الله).

١١- (لا ٣٢ – وانەی هەژدە) وەپێش (الله) (یاء)ی ساکین هەبێ وە پێش (یاء)ەکە کەسرە هەبێت لەوکاتەدا وشەی (الله) بەسوك دەخوێندرێتەوە وەك (وَيُنَجِّيْ الله).

١٢- (لا٤٤ – وانەی بیست و چوار) لەم دووکاتەدا نابێتە (صلة صغری) چونکە حاڵەتی (شاذ)ن، (يرضَهُ لَكُمْ، لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنسْفعاً) واتە درێژ ناکرێنەوە.

وانەی یەکەم

تەجوید

ماموستا

ماموستا پرسیاری لێ دەکا

احمد

ئەحمەد قوتابیەکی زیرەکە

ماموستا: پێناسەی تەجوید چیە؟

احمد: تەجوید زانیارییەکە ئەدوێ لە بارەی دەربرینی پیتەکانی عەرەبی و چۆنیەتی وەستان لەسەریان.

ماموستا: لە کام وانە لە وانەکاندا تەجوید پەیرەو دەکرێت؟

احمد: لە وانەی قورئانی پیرۆزدا پەیرەو دەکرێت.

ماموستا: سودی تەجوید چیە؟

احمد: زمانمان پاك ئەكاتەوە لەهەڵـە لـە كـاتی خوێندنـەوەی قورئـانداو پابـەندمان ئەكات بەفەرمانی خوداوە، وە پاداشتی فێر بونەكەشی ئەكەوێتە لای خوای گەورە.

مامۆستا: مینگە (غنة) چی‌یە؟

احمد: مینگە دەنگێكە لە لوتەوە دەرئەچێ بەبێ ئەوەی زمان بەشداری تیادا بكـات بۆ ماوەی دوو جوڵە (حركتان).

مامۆستا: جوڵە چی‌یە؟

احمد: بریتی‌یە لەبەرزكردنەوە یان دانانی پەنجە.

مامۆستا: یاساكانی تەجوید چەند دانەن بیانژمێرە؟

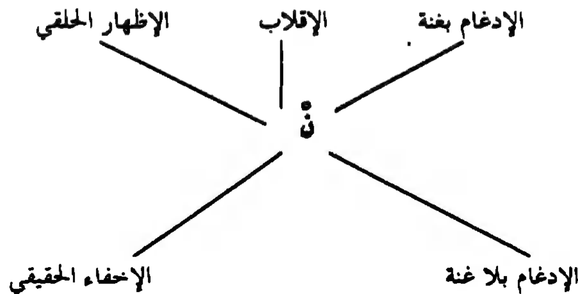
احمد: یاساكانی تەجوید سێ دانەن: یەكەم: یاسای پیتەكان (أحكـــام الحـــروف) دووەم: شوێنی دەرچوونی پیتەكان (مخارج الحـــــروف). سێ‌یەم: ڕەوشـتی پیتـەكان (صفات الحروف).

بەشی یەکەم: یاسای پیتەکان (احكام الحروف)

وانەی دووەم

یاساکانی نونی ساکینە و تەنوین

مامۆستا: نونی ساکینە چییە؟

احمد: نونی ساکینە یەکێکە لەپیتەکانی (هیجاء) ٢٨ پیتەکەی عەرەبی ئەکەوێتە ناوەڕاست و کۆتایی ووشەوە، ئەنوسرێ و دەخوێنرێتەوە لە حاڵەتی وەستان و ڕۆیشتن بەسەریدا، نموونە: من ، ینصتون.

مامۆستا: تەنوین بناسێنە ئەحمەد؟

ئەحمەد: تەنوین وەک نونی ساکینەیە ئەکەوێتە کۆتایی ناوەوە، تەنها لەبەیەک گەیشتنی دوو وشە ئەخوێنرێتەوە واتە: کە لەسەری وەستای ناخوێنرێتەوە، وە نانوسرێ و ئەخوێنرێتەوە ، نمونە: خَاشِعَةٌ عامِلَة – نارٌ حامية لە خوێندنەوەدا.

(خاشِعَتُنْ عاملة) (نارُنْ حامية).

مامۆستا: باشە احمد بۆچی کە تەنوین کەوتە کۆتایی‌یەوە ناخوێنرێتەوە؟

احمد: لەبەرئەوەی عەرەب لەسەر جولاو (متحرك) ناوەستێ ئەگەر وەستا ئەیکات بە وەستاو (سکون) ، نمونە: سَمِيعاً لە خوێندنەوەدا (سميعا).

مامۆستا: احمد یاساکانی نونی ساکینەو تەنوین چەندن بیانژمێرە؟

احمد: چوار دانەن کە ئەمانەن: ١) الإدغام ٢) الإظهار ٣) الإخفاء ٤) الإقلاب.

مامۆستا: نەخێر احمد، یاساکانی نونی ساکینەو تەنوین پێنج دانەن کە ئەمانەن:

١) تێ هەڵ کێش کردنی بە مینگەوە (الإدغام بغنة).

٢) تێ هەڵ کێش کردن بەبێ مینگە (الإدغام بلا غنة).

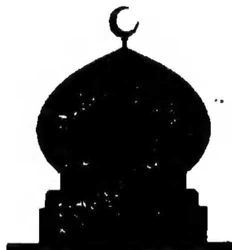
٣) ئاشکرا کردنی پیتەکانی قورگ (الإظهار الحلقي).

٤) شاردنەوەیەکی تەواو (الإخفاء الحقيقي).

٥) هەڵ گەڕانەوە (الإقلاب).

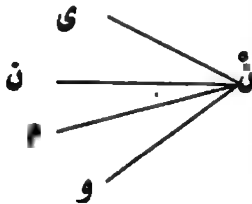
احمد: باشە مامۆستا تۆ هەر ئەوانەی منت وتەوە بەڵام بۆ ئەمانەت بۆ زیاد کرد: بغنة، بلا غنة، حلقي، حقيقي

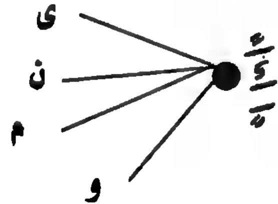
مامۆستا: لەبەرئەوەی هەندێ (إدغام و إظهار و إخفاء) هەیە کە ناکەونە ژێر یاسای نونی ساکین و تەنوینەوە جیاوازن لەم جۆرانە.

وانەی سێیەم

تێ هەڵ کێش کردن بە مینگەوە (الإدغام بغنة) (*)

مامۆستا: احمد لەم وێنەیەدا چی ئەبینی؟

احمد: چوار پیت ئەبینم (ی. ن. م. و) کەلە وێنەی یەکەمدا تەنوین لە پێشیانەوە هاتووە، لە وێنەی دووەمیشدا نونی ساکینە هاتووە لە پێشیاندا. (ینمو)

مامۆستا: تەنوین چی‌یە؟

احمد: دوو فەتحە، دوو ضەمە ، دوو کەسرەیە.

مامۆستا: لەئەنجامی ئەمەوە بۆمان دەرئەکەوێ کەهەر کاتێ پیتەکانی (ی. ن. م. و) لە پێشیانەوە نونی ساکینە یان تەنوین بێ ئەوا ادغام دروست دەبێت نمونە: قـرآن مجید — وَمَنْ یَعمل.

احمد: مامۆستا ئەم دوو ئایەتە پیرۆزە چۆن ئەخوێندرێتەوە؟

مامۆستا: پەلە مەکە احمد، لە ادغامی مینگەداردا نونە ساکینەکە یان تەنوینەکە لا ئەبەین بە ووتن پاشان پیتەکەی پێش نونە ساکینەکە یان تەنوینەکە تێ هەڵکێش

ئەکەین لەگەڵ پیتەکانی ادغامە مینگەدارەکەدا و شەددە ئەدەین بەپیتەکانی إدغام (قرآنٌ مَجید) بەخویندنەوە (قرآ مَّجید) (مَنْ يَعْمَل) بە خویندنەوە (مَيّعمَل).

احمد: ماموستا تێبینیەکەم هەیە لەهەردوو نمونەکەدا ادغامی مینگەدارەکە لەئەنجامی بەیەک گەیشتنی دوو ووشەدا دروست بووە ئایا هەر لەبەیەک گەشتنی دوو ووشەدا دروست ئەبێ؟

ماموستا: بەڵێ ادغامی مینگەدار دروست نابێ لەدوو ووشەدا نەبێ بەڵام ئەگەر لەیەک ووشەدا نونی ساکینە بگات بەپیتەکانی ادغام مینگەدار ئەوا دروست نابێ بەڵکو نونەکە وەک خۆی ئەخوێنرێتەوە، پێی ئەوترێ (إظهار شاذ) نمونە: دُنْيا، صِنْوان، قِنْوان،..(*) ئەمانەش هەندێ نمونە بۆ هەر چوار پیتەکە لە نونی ساکینەو تەنویندا.

پیتەکان	نمونە بو (نْ)	نمونە بو تەنوین
١) ی :	لِمَنْ يَخْشَىٰ	خَيراً يَرَهَ
٢) ن :	فَلَنْ نَزِيدَكُم	يومئذٍ نَاعِمَة
٣) م :	مِنْ ماء	قرآنٌ مَجيد
٤) و :	مِنْ وال	خيرٌ وأبقىٰ

راهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١) وَإِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقاً وَهِيَ تَفُور.

٢) فَمَنْ يَمْشِي مُكِبّاً عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيّاً عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيم.

٣) هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيم

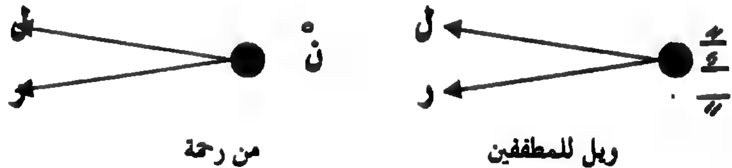
٤) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْراً فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِين.

٥) فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَة.

٦) سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِع.

وانەی چوارەم

تێ هەڵ کێش کردنی بێ مینگە (الإدغام بلا غنة) (*)

مامۆستا: لەم وێنەیەدا چی ئەبینی؟

احمد: مامۆستا دوو پیت ئەبینم (ل.ر) لە وێنەی یەکەمدا تەنوین لە پێشیانەوە هاتووە لە وێنەی دووەمیشدا نونی ساکین لە پێشیانەوە هاتووە.

مامۆستا: لەئەنجامی ئەمەوە بۆمان دەرئەکەوێ کەهەر کاتێ نونی ساکینە و تەنوین پێش (ل.ر) کەوتن ئەوا ادغامی بێ مینگە دروست ئەبێت، نمونە: ويلٌ للمطففين، مِنْ رحمة.

احمد: مامۆستا ئەم دوو ئایەتە پیرۆزە چۆن ئەخوێنرێتەوە؟

مامۆستا: پەلەمەکە احمد: لە ادغامی بێ مینگەدا نونە ساکینەکە یان تەنوینەکە ئەبەین بە وتن پاشان پیتەکەی پێش نونە ساکینەکە یان تەنوینەکە تێ هەڵ کێش ئەکەین لەگەڵ پیتەکانی ادغامی بێ مینگەدا و شەددەی ئەدەیتێ ﴿ويلٌ للمطففين﴾ بە خوێندنەوە ﴿وَيْلُلِّلمطففين﴾، ﴿مِنْ رحمة﴾ بە خوێندنەوە ﴿مِرَّحمة﴾.

احمد: ادغامی بێ مینگە تەنها لەبەیەک گەیشتنی دوو ووشە دروست ئەبێت؟

(*)
مامۆستا: بەڵێ، ادغامی بێ مینگە هەرگیز لەیەک ووشەدا دروست نابێت، ئەمانەش هەندێ نمونەن بۆ هەر دوو پیتەکە لە نونی ساکینەو تەنویندا.

پیتەکان	نمونە بۆ ن	نمونە بۆ تەنوین
١) ل	إنْ لم	ويلٌ لكل
٢) ر	منْ رحمة	غفورٌ رحيم

ڕاهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١) وَجَعَلْنَاهَا رُجُوماً لِلشَّيَاطِينِ.

٢) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

٣) فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقاً لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ.

٤) قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي.

٥) وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ تَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِباً.

٦) وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَداً.

وانەی پێنجەم

تێ هەڵ کێش کردنی لێک چووەکان

ادغام المتماثلين

مامۆستا: لە زانیاری تەجویددا (إدغام المتماثلين) واتای چی‌یە؟

احمد: واتا تێ هەڵ کێش کردنی پیتێ لەگەڵ پیتێکی وەک خۆی، بەمەرجێ پیتی یەکەم (ساکن) وەستاو بێ و پیتی دووەم (متحـــرك) جوڵاو بێ وەک (ب لەگەڵ ب) نمونە:

(أن اضربْ بِعصاك) بە خوێندنەوە (اضر بِّعِصاك الحجر) واتە: پیتە ساکینەکە بە ووتن لا ئەبەین و شەددە ئەدەین بەپیتە جوڵاوەکە.

مامۆستا: ئایا (إدغام المتمـــــاثلين) لەبەیەک گەیشتنی هەموو پیتە عەرەبیەکاندا دروست ئەبێت؟

احمد: بەڵێ دروست ئەبێ تەنها لە (و — و) وە (ی — ی) نمونە: (واللائي يئســـن) (آمنوا وعملوا) لەم دوو کاتەدا دروست نابێ چونکە مەددە ئەگەر مەد نەبێ دروست ئەبێ وەک (اَوْ وَزنوهم) لێرەدا پێی دەوترێت حەرفی —لین.

مامۆستا: ئایا (إدغام المتماثلين) مینگە وەردەگرێ؟

احمد: تەنها لەدوو کاتدا مینگە وەردەگرێ (م — م) (ن —ن)، نمونە: ﴿وَمِنْهُمْ مَـن سعوا﴾ لەگەیشتنی (م —م) پێی ئەوترێ تێ هەڵ کێش کردنی لێوی (إدغاماً شـــفوياً) وە (مِنْ نَار) لەهەمان کاتدا (إدغام بغنة)یە.

ڕاهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١) وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنا أحداً.

٢) عَلِمَ أنْ سيكونُ مِنكُمْ مَرضى.

٣) أيَحْسَبُ الإنسانُ أنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظامَهُ.

٤) بَلىٰ قادِرِينَ عَلىٰ أنْ نُسوِيَ بَنانَهُ.

٥) فَهَلْ تَرىٰ لَهُمْ مِنْ باقِيَةٍ.

٦) وَلا يُسرِفْ فِي القَتلِ.

٧) وَاذْكُرْ رَبَّكَ إذا نَسيتَ.

تێبینی: إدغامی المتماثلين لەیەك ووشەدا دروست دەبێت، وەك: (يُدرِكْكُمُ الموتُ)، (وَيُكرِهْهُنَّ).

وانەی شەشەم

تێ هەڵکێشی پیتە هاوڕەگەزەکان

(إدغام المتجانسين)

١		٢		٣	
ت	كِدْتَ	ث	يَلْهَثْ ذَّلك	ب	
د	آمَنَتْ طَّائِفَة	ذ	إذْ ظَّلَمَوا	م	
ط	وَدَّتْ طَّائِفَة	ظ	إرْكَبْ مَّعنا		

مامۆستا: احمد چی ئەبینی؟

احمد: سێ کۆمەڵە پیت ئەبینم.

مامۆستا: کۆمەڵەکەی یەکەم بخوێنەرەوە؟

ئەحمەد: تاء — دال — طاء

مامۆستا: تێبینی چیت کرد؟

احمد: هەست ئەکەم ئەم پیتانە لە وتنیانا یەک ڕەگەزن.

واتە یەک جێی دەرچوونیان هەیە کە بەشی سەرەوەی دەمە.

مامۆستا: کۆمەڵەی دووەم بخوێنەرەوە؟.

احمد: ثاء — ذال — ظاء

مامۆستا: تێبینی چیت کرد؟

احمد: ئەم پیتانەش بەهەمان شێوە هاوڕەگەزن لەبەشی پێشەوەی دەمەوە دەرئەچن.

مامۆستا: کۆمەڵەی سێیەم بخوێنەرەوە؟

احمد: باء — میم

ماموّستا: تێبینی چیت کرد.

احمد: ئەم دوو پیتەش لەیەک شوێنەوە دەرئەچن کە نێوانی لێوەکانە.

ماموّستا: لەمەوە بۆمان دەرئەکەوێ کە (إدغام المتجانسين)

سێ کۆمەڵە پیتن هەر کۆمەڵەی لەناو خۆیاندا هاوڕەگەزن یەک شوێنی دەرچوونیان هەیە نمونە (إذْ ظَلموا).

احمد: ئەم ئایەتە پیرۆزە چۆن ئەخوێنرێتەوە؟

ماموّستا: لە (إدغام المتجانسين)دا هەر کۆمەڵێک لەناو خۆیاندا بگەن بەیەکتر بەمەرجێ پیتی یەکەمیان ساکن بێ و دووەمیان (متحرك) ئەوا ساکینەکە لا ئەبەین بە وتن و شەددە ئەدەین بە پیتی دووەم (إذْ ظَلموا) بە خوێندنەوە (إ ظَّلموا)ە.

ماموّستا: إدغام المتجانسين مینگە وەردەگرێ؟

احمد: تەنها لە کۆمەڵەی سێیەمدا وەری دەگرێ وەلە کۆمەڵەی سێیەمدا بەپێچەوانەوە دروست نابێ واتە: (م -بگات بە - ب). چونکە(اخفاء الشفوى) یە

ماموّستا: إدغام المتجانسين لەیەک ووشەو دوو ووشەدا دروست دەبێت؟

احمد: بەڵێ لەیەک ووشەو لە دوو وشەشدا دروست دەبێت، ئەمانەش چەند نمونەیەکن بۆ هەر سێ کۆمەڵەکە:

١) كِدْتَ ٢) فآمنَتْ طَائفة ٣) إذْ ظَلموا ٤) إركَبْ مَعَنا (*)

ڕاهێنان

خوای پاک و بێگەرد ئەفەرموێت:

١) وَ مَهَّدتُ لَهُ تَمْهيداً.

٢) قالَ الْحَوارِيُّونَ نَحْنُ أنْصارُاللهِ فآمَنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَني إسْرائِيلَ وَ كَفَرَتْ طَائِفَةٌ.

٣) رَبَّنا وَ آتِنا مَا وَعَدْتَنا عَلىٰ رُسُلِك.

٤) لَئِنْ بَسَطْتَ إلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَني مَا أنا بِباسِطٍ يَدِيَ إلَيْكَ .

٥) أولئِكَ أعْتَدْنا لَهُمْ عَذاباً أليماً. - — — — جوان وورد بەروە

وانەی حەوتەم

تێهەڵکیشی پیتە لەیەک نزیکەکان (إدغام المتقاربين)

٢		١
ق	بَلْ رَفَعَناه	ل
ك	ألم نخلقْكُم	ر

مامۆستا: لەم وێنەیەدا چی ئەبینی احمد؟
احمد: دوو کۆمەڵ پیت ئەبینم.
مامۆستا: کۆمەڵەی یەکەم بخوێنەرەوە؟
احمد: لام- را.
مامۆستا: چی تێبینی ئەکەی؟
احمد: هەست ئەکەم کە ئەم پیتانە لە یەک شوێنەوە دەرناچن وەک(إدغام المتجانسين) بەڵکو لە دوو شوێنی نزیکەوە دەرئەچن.
مامۆستا: کۆمەڵەی دووەم بخوێنەرەوە؟
احمد: قاف- کاف.
مامۆستا: چی تێبینی ئەکەی؟
احمد: ئەم دوو پیتەش بە هەمان شێوە لە دوو شوێنی نزیکەوە دەرئەچن.
مامۆستا: لە ئەنجامی ئەمەوە بۆمان دەرئەکەوێ کە- إدغام المتقـاربين- بریتییە لە دوو کۆمەڵە پیت کە هەر کۆمەڵە لە ناو خۆیانا لە دەرچونا لەیەک نزیکن وە کاتێ دروست ئەبێ کە پیتی یەکەم ساکین بێ پیتی دووەم متحریک نموونە: بَلْ رَفعناه.
احمەد: ئەم بەشە ئایەتە چۆن ئەخوێندرێتەوە؟
مامۆستا: لە-إدغام المتقاربين- دا پیتی یەکەم بە ووتن لا ئەبەین و پیتەکەی پێشی تێهەڵکیش ئەکەین لەگەڵ پیتە متحەریکەکەدا و پاشان شەددەی ئەدەینێ(بَلْ رَفعناه) بە خوێندنەوە(بَرَّفعناه)
أحمد : إدغام المتقاربين لە یەک ووشەو لە دوو ووشەدا دروست دەبێ؟
مامۆستا: بەڵێ. بۆ نموونە:
(١) نخلقكم. (٢) بل رفعناه (*)

ڕاهێنان

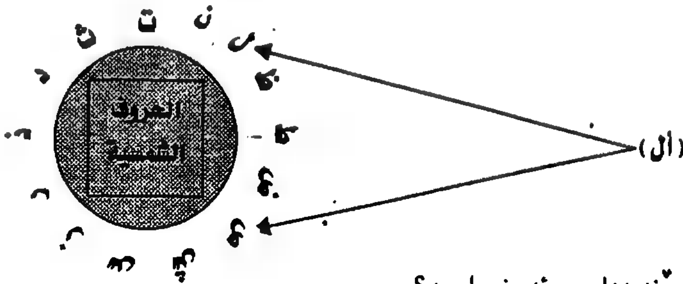
خوای پاک و بێگەرد ئەفەرموێت:

١) وَ يغفِر لكُم ذُنوبَكُم. (ر) بگات بە(ل) نەکرێت چاکترە. چونکە دروست نابێ
٢) ألم نَخلُقكُم مِنْ ماء مَهين.
٣) وَ قُلْ ربِّ زِدْني عِلماً.

وانه ی هه شته م

تۆهه لکێشی شه مسی

(الإدغام الشمسي)

ماموّستا: لەم وێنەیەدا چی ئەبینی احمد؟

احمد: پیتی(ال) ئەبینم کە بە دوا ی‌دا پیتە شەمسی‌یەکان هاتون.

ماموّستا: پیتە شەمسی‌یەکان چەندن بیانژمێرە؟

احمد: ژمارەیان چواردەیە کـە ئەمانـەن(ت. ث. د. ذ. ر..ز. س. ش. ص. ض. ط. ظ. ل. ن).

ماموّستا: واتای ادغامی الشمسی چی‌یە؟

ئەحمەد: ادغام الشمسی: بە یەک گەیشتنی(ال) بە پیتە شەمسی‌یەکان لامەکە بـە ووتـن لائەبـەین و شـەدە ئـەدەین بـە پیتـە شەمسی‌یەکە نموونـە(الشـــــمس) بـە خوێندنەوە(أشّمس).(*)

ماموّستا: ئایا مینگە وەرئەگرێ؟

احمەد: تەنها پیتی(ن) دا مینگە وەردەگرێ نموونە(النّبأ-النّاس).

لە پیتەکانی تردا مینگە وەرناگرێ نموونە: الرحمن- الذاريات- الطاغين.

ڕاهێنان

خوای پاک و بێ‌گەرد ئەفەرموێت:

١) قُل أعُوذُ بِرَبِّ النّاس.

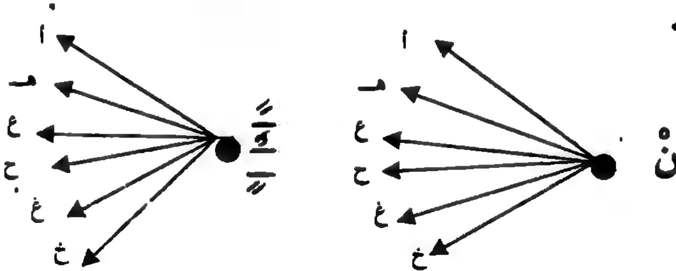
٢) مَالِكِ يَومِ الدِّين.

٣) اِهْدِنا الصِّراطَ المُسْتَقِيم.

٤) أَلهَـٰكُمُ التَّكَاثُرُ.

وانەی نۆیەم

ئاشکراکردنی پیتەکانی قورگ (الإظهار الحلقي)

مامۆستا: لەم دوو وێنەیەدا چی ئەبینی؟

احمد: شەش پیت ئەبینم (أ.هـ.ع.ح.غ.خ).

لە وێنەی یەکەمدا نونی ساکینە لە پێشیانەوە هاتوە، لە وێنەی دووەمدا تەنوین لە پێشیانەوە هاتوە.

مامۆستا: واتای (إظهار الحلقي) چی‌یە؟

احمد: واتا ئاشکرا کردن و دەرخستنی نونی ساکینەو تەنوینە.

مامۆستا: تێبینی چی ئەکەی لە کاتی خوێندنەوەی ئەم شەش پیتە؟

احمد: هەست دەکەم شوێنی دەرچونیان قورگە لەبەر ئەوە پێیان ئەوترێ (إظهار الحلقي).

مامۆستا: إظهار الحلقي لە چەند ووشەدا دروست ئەبێت؟

احمد: لە یەک ووشەدا دروست ئەبێ. نموونە (ينهون) (ينـــأون). لە دوو ووشەدا نموونە (عذابٌ أليم- نارٌ حامية) بە خوێندنەوە(عذابُنْ أليم- نارُنْ حَامية).

مامۆستا: ئەمەش چەند نموونەیەکە بۆ هەر شەش پیتەکە لە نونی ساکینە و تەنویندا

ژ	پیتەکان	نمونە بۆ (ن)	نمونە بۆ (تەنوین)
١	أ	ينأون	و جنات ٍ ألفافا
٢	هـ	مِنْ هذه	سلامٌ هِيَ
٣	ع	مِنْ عَلق	خاشِعَةٌ عاملة
٤	ح	فَمَنْ حادَ	عطاءً حسابا
٥	غ	مِنْ غيركم	رَبٌ غَفور
٦	خ	مِنْ خَوف	يومئذٍ خَتم

ڕاهێنان

خوای پاک و بێگەرد ئەفەرموێت:

١) الَّذينَ هُمْ مِنْ عَذابِ رَبِّهِمْ مُشفِقُون.

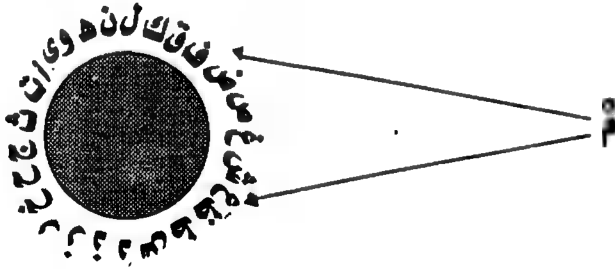
٢) فَقَالَ إنْ هٰذا إلَّا سِحرٌ يُؤثَر.

٣) وَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذابٌ أليم.

٤) وَ مَنْ أحسَنُ مِنَ اللهِ حُكماً لِقَومٍ يُوقِنُون.

وانەی دەیەم

ئاشکراکردنی پیتە لێوییەکان (الإظهار الشفوي)

مامۆستا: لەم وێنەیەدا چی ئەبینی احمد؟

احمد: (م) ئەبینم بە دوای دا ٢٦ پیتی عەرەبی هاتووە.

مامۆستا: ئەو دوو پیتەی لەم وێنەیەدا دیارنین کامانەن؟

احمد: باء – میم.

مامۆستا: هەر کاتێ بەدوای (م) پیتەکانی عەرەبی بێت بێجگە لە (باء – میم) ئەوا (م)ە ساکینەکە دەرئەخرێت، نمونە: **إِنَّهُمْ فتيةءآمنوا بِرَبِّهِمْ وزِدنـاهُمْ هـدى، لَكُـمْ دينكم، هُمْ فيها.**

احمد: ئایا لە إظهار الشفوي لەیەک ووشەو دوو ووشەدا دروست دەبێت؟

مامۆستا: بەڵێ لەیەک ووشەدا (إِمْضُوا) لە دوو ووشەدا (أَمْ يَقولـون) وە بەهێزترین أظهاری شفوي لە (م – ف)دایە وەک (لَهُمْ فيها) وە (م –و) (متاعاً لَكُمْ ولأنعـامكم) دروست دەبێت.

راهێنان

خوای پاک و بێ گەرد دەفەرموێت:

١) أَلَمْ تَعلَمْ أَنَّ اللهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰواتِ وَالْأَرض

٢) وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمِا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولئِكَ هُمُ الكافِرُونَ.

٣) وَلَو شاءَ اللهُ لَجعلكُمْ أُمةً واحِدَة.

٤) ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلقاً أَمِ السَّماءُ بَناها.

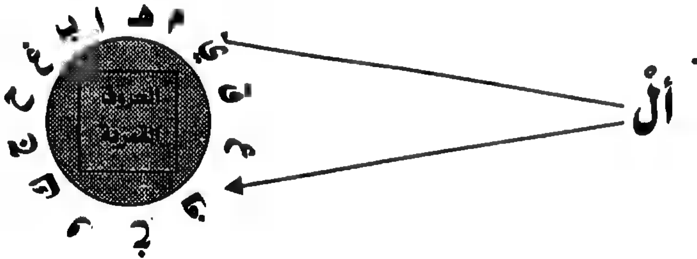
٥) أَلَمْ نَجعَلِ الْأَرضَ مِهاداً.

٦) اَلحَمْدُ للهِ رَبِّ العالَمينْ.

وانەی یانزەهەم

ئاشکرا کردنی قەمەری (الإظهار القمري)

ماموّستا: لەم وێنەیەدا چی ئەبینی؟

احمد: پیی (ال) ئەبێنم بەدوای دا پیتە قەمەرییەکان هاتوون.

ماموّستا: چەند دانەن بیان ژمێرە؟

احمد: إظهار القمري چواردە پیتن کە ئەمانەن (ا – ب – غ – ح – ج – ک – و – خ – ف – ع – ق – ی – م – هـ) کۆی هەموو پیتەکان ئەبێ بەم ڕستەیە (إبغ حجك وخف عقيمه).

ماموّستا: واتای إظهار القمري چی‌یە؟

احمد: هەر کاتێک بەدوای (ال)دا پیتە قەمەرییەکان بێن ئەوا لامەکە دەرئەکەوێت نمونە: (القمر، القارعة ، والفجر). (*)

راهینان

خوای پاک و بیکەرد ئەفەرمویت:

١) **وَالجِبالَ أوْتاداً.**

٢) **إنَّ يَومَ الفَصْلِ كانَ ميقاتاً.**

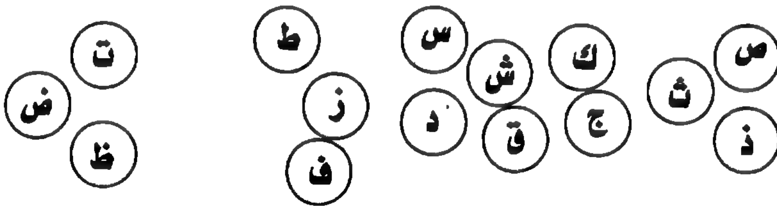
٣) **وَإذا الوُحوشُ حُشِرَت.**

٤) **وَيَقولُ الكافِرُ يا لَيْتَني كُنتُ تُراباً.**

٥) **وَجاءَ رَبُّكَ وَالمَلَكُ صَفّاً صَفّاً.**

وانەی دوانزەهەم

شاردنەوەی تەواو (الإخفاء الحقيقي)

مامۆستا: واتای إخفاء چی‌یە لە زانیاری تەجویددا؟

احمد: واتای شاردنەوەی نونی ساکینە یان تەنوین لە کاتی گەیشتنیان بە پیتەکانی إخفاء الحقيقي.

مامۆستا: چەند دانەن بیان ژمێرە؟

احمد: پیتەکانی إخفاء الحقيقي پانزە دانەن کە ئەمانەن (ص-ذ-ث-ك-ج-ش-ق-س-د-ط-ز-ف-ت-ض-ظ) کۆی ئەم پیتانە لە سەرەتای هەموو وشەیەکی ئەم ڕستەیەدایە

صف ذا ثنا كم جاد شخص قد سما دم طيبا زد في تقى ضع ظالما

مامۆستا: ئایا إخفاء لەیەک ووشەو دوو وشەدا دروست ئەبێت؟

احمد: لەیەک ووشەدا دروست دەبێت وەک (مُنْـذِر) و لە دوو ووشەشدا دروست دەبێت وەک (ماءً ثَجَّاجا).

ماموّستا: (ماءً ثجاجا) چۆن ئەخوێنرێتەوە؟

احمد: تەنوینەکە ئەشارینەوە، پیتەکەی پێش تەنوینەکە تێ هەڵ کێش ئەکەین لەگەڵ پیتی (إخفاء)کەدا پاشان مینگە ئەدەین بە (نْ یا تەنوین)ەکە شەددە وەرناگرێ (ماءً ثجاجا) بە خویندنەوە (مائثّجاجا).

ماموستا: جیاوازی لابردن و شاردنەوە چی‌یە؟

احمد: لابردن وەک (إدغام بغنة) یە نمونە (مَنْ يعمل) بە خویندنەوە (ميَّعمل) بەلام لە (إخفاء)دا لانابرێت بەڵکو ئەشارێتەوە وەک(منذر) (*)

ماموستا: إخفاء الحقيقي مينگەکەی دەرئەکەوێ؟

احمد: بەڵی مینگە وەرئەگرێ و دەریش ئەکەوێ.

ماموّستا: ئەمانەش چەند نمونەیەکن بۆ چەند پیتێ لەنونی ساکین و تەنوین دا:

ص	مِنْ صَبر	صَفاً صَفًّا
ج	إنْ جَاءَكم	رُطَباً جنياً
د	مِنْ دَابة	دَكاً دكاً
ت	مِنْ تُراب	جَنّاتٍ تَجري

ماموّستا: ئایا (إخـفاء)ی تر هەیە کە نەکەوێتە ژێر یاسای نونی ساکینەوە تەنوینەوە؟

ئەحمد: بەڵێ ناوی (إخفاء الشفوي) یە.

راهینان.

خوای پاک و بیکەرد ئەفەرمویت:

١) وَأَمَّا عادٌ فَأُهلِكُوا بِريحٍ صَرصَرٍ عاتِيَة.

٢) وَيَقُولُونَ متى هٰذا الوعد إنْ كُنْتُم صَادِقِين.

٣) وَطَعاماً ذا غُصَّةٍ وَعذاباً أليماً.

٤) إنَّا سَنُلقِي عَلَيْكَ قَولاً ثَقِيلًا.

٥) لِمَنْ شَاءَ مِنْكُم أَنْ يَتَقَدَّمَ أو يَتَأَخَّر.

ماموٚستا: (ماءً ثجاجا) چوٚن ئەخوێنرێتەوە؟

احمد: تەنوینەکە ئەشارینەوە، پیتەکەی پێش تەنوینەکە تێ هەڵ کێش ئەکەین لەگەڵ پیتی (إخفاء)کەدا پاشان مینگە ئەدەین بە (نْ یا تەنوین)ەکە شەددە وەرناگرێ (ماءً ثجاجا) بە خویندنەوە (مائنْثجاجا).

ماموستا: جیاوازی لابردن و شاردنەوە چی‌یە؟

احمد: لابردن وەک (إدغام بغنة) یە نمونە (مَنْ يعمل) بە خویندنەوە (میّعمل) بەلام لە (إخفاء)دا لانابرێت بەڵکو ئەشاررێتەوە وەک(منذر) (*)

ماموستا: إخفاء الحقيقي مینگەکەی دەرئەکەوێ؟

احمد: بەڵی مینگە وەرئەگرێ و دەریش ئەکەوێ.

ماموٚستا: ئەمانەش چەند نمونەیەکن بوٚ چەند پیتێ لەنونی ساکین و تەنوین دا:

ص	مِنْ صَبر	صَفاً صَفّا
ج	إنْ جَاءكم	رُطَباً جنياً
د	مِنْ دَابة	دَكاً دكاً
ت	مِنْ تُراب	جَنّاتٍ تَجري

ماموٚستا: ئایا (إخفاء)ی تر هەیە کە نەکەوێتە ژێر یاسای نونی ساکینەوە تەنوینەوە؟

ئەحمد: بەڵێ ناوی (إخفاء الشفوي) یە.

ڕاهینان

خوای پاک و بێگەرد ئەفەرمویت:

١) وأمّا عادٌ فَأُهلِكُوا بريحٍ صَرصَرٍ عاتِيَة.

٢) وَيَقولونَ متى هذا الوعد إنْ كُنْتُم صَادِقِين.

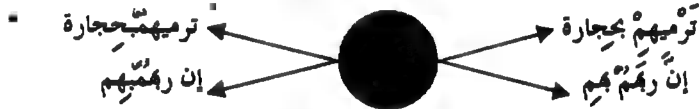
٣) وَطَعاماً ذا غصّةٍ وَعذاباً أليماً.

٤) إنّا سَنُلقِي عَلَيْكَ قولاً ثَقِيلًا.

٥) لِمَنْ شَآءَ مِنْكُم أنْ يَتَقَدّمَ أو يَتَأخّر.

وانەی سیانزەهەم

شاردنەوەی پیتە لێویەکان (الإخفاء الشفوي)

مامۆستا: ئەو دوو ئایەتەی سەرەوە بخوێنەرەوە؟

احمد: ترميهِمْ بِحِجارة — إن ربهم بهم.

ماموستا: تێبینی چی ئەکەی احمد؟

احمد: تێبینی ئەوە ئەکەم (م)ی ساکین کەوتۆتە کۆتایی وشەیەکەوە گەیشتووە بە وشەیەکی کەسەرەتاکەی (باء)ی جولاوە.

مامۆستا: لەمەوە بۆمان دەرئەکەوێت کە (إخفاء الشفوي) ئەوەیە هەر کاتێ (م)ی ساکین بگات بە (باء)ی جولاو، نمونە: (ترميهِمْ بِحِجارة).

احمد: ئایا مینگە وەرئەگرێ؟

امامۆستا: بەڵێ مینگە وەرئەگرێ.

ڕاهینان

خوای پاک و بی گەرد ئەفەرموێت:

١) **وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ.**

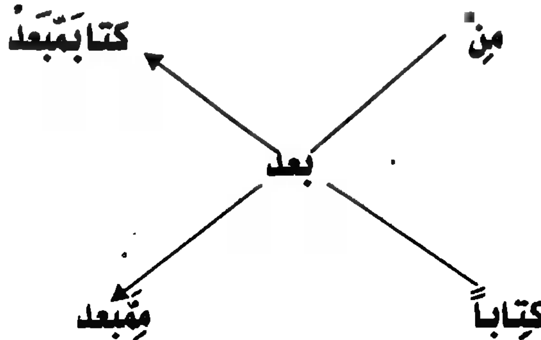
٢) **فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ.**

٣) **وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ.**

٤) **وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ.**

وانەی چواردەهەم

هەڵگەڕانەوە (الإقلاب)

ماموّستا: لەم وێنەیەدا چی ئەبینی احمد؟

احمد: نونی ساکینە و تەنوین ئەبینم لە دوایانەوە ووشەی(بعد) هاتوە.

ماموّستا: تێبینی چی ئەکەی؟

احمد: تێبینی ئەوە ئەکەم کە هەر کاتێ نونی ساکین یان تەنوین بگەن بە پیتی(باء) بە مەرجێ جولاو بێ. ئەوا نونە سلکینەکە یان تەنوینەکە هەڵئەگەڕێتەوە یان ئەگۆڕێ بۆ(م) ی مینگە دار نمونە(كتاباً بَعد) بە خویندنەوە(كتابَمّبعد).

ماموّستا: ئایا اقلاب لە یەک ووشەو لە دوو وشەدا دروست دەبێت؟

احمەد: لە یەک ووشەدا دروست ئەبێت وەکو(لَيُنْبَذَن)(يَنْبُوعـــاً) وە لە دوو ووشەدا دروست ئەبێ وەک(مِنْ بَعد).

ڕاهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١) سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ.

٢) فَمَن يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْساً وَ لَا رَهَقاً.

٣) وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتاً.

٤) وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ.

٥) وَ شَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ.

پاشخستنەوەیەکی گرنگ
یاساکانی نونی ساکنە و تەنوین

١) الإدغام بغنة.

٢) الإدغام بلا غنة.

٣) الإظهار الحلقي.

٤) الإخفاء الحقيقي.

٥) الإقلاب.

یاساکانی

(م)ی ساکنە

١) الإدغام الشفوي.

٢) الإخفاء الشفوي.

٣) الإظهار الشفوي.

تاقی کردنەوەی دیاری کراو

(١) یاسای ئەوانە چین کە هێڵیان بە ژێردا هاتوە؟

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێ:

✿ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ.

✿ ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً.

✿ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيداً.

✿ لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ.

✿ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ.

✿ قُمْ فَأَنذِرْ.

✿ قُلْ رَبِّي زِدْنِي عِلْماً.

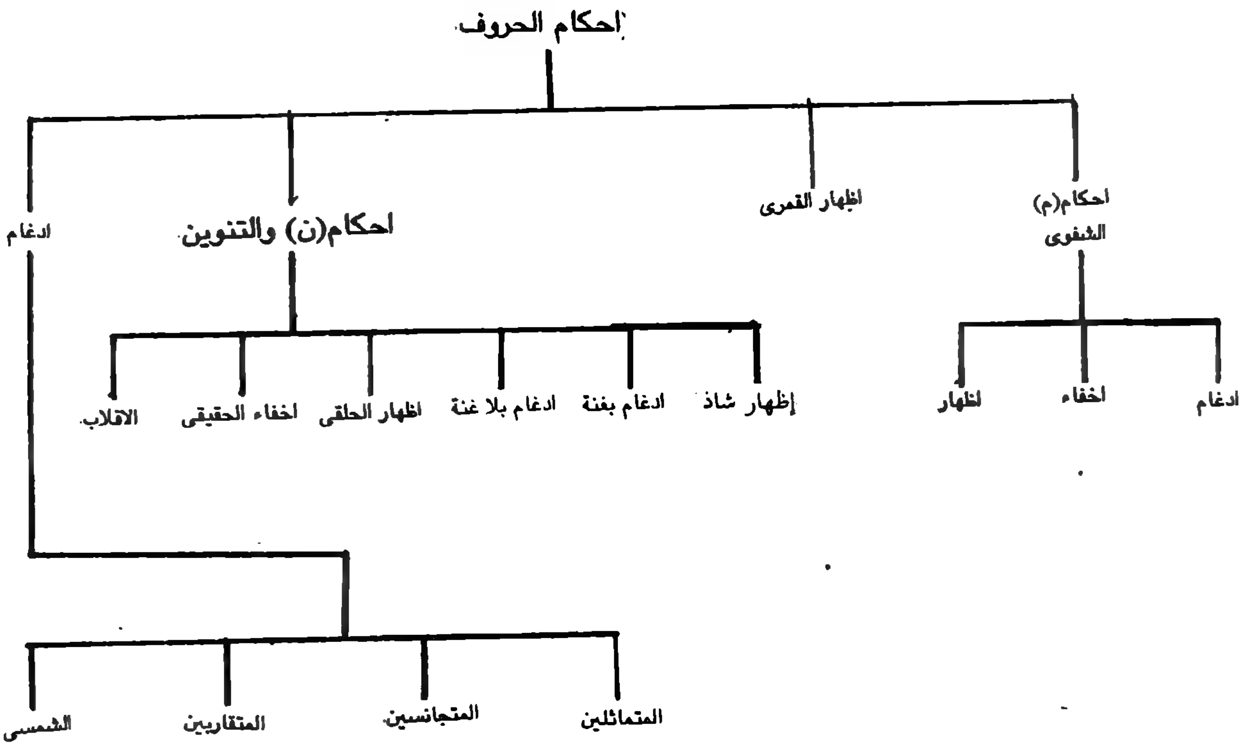
✿ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤاً مَنثُوراً.

(٢) مانای (اخفاء الشفوی) چییە؟ جیاوازی چییە لەگەڵ (إخفاء الحقیقي)..
نموونەشی بۆ بهێنەرەوە.

(٣) خوای پاک و بێگەرد ئەفەرموێ:
هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئاً مَّذْكُوراً.

چەند یاسای نونی ساکینە و تەنوین لەم ئایەتەدا هەیە دیاری بکە و هۆکەشی بڵێ؟

(٤) یاساکانی (م) بژمێرە و نمونەیەک بۆ (الإظهار الشفوي) بێنەرەوە.

احكام الحروف
احكام(م) الشفوى
اظهار القمرى
احكام(ن) والتنوين
ادغام
ادغام
اخفاء
اظهار
إظهار شاذ
ادغام بغنة
ادغام بلا غنة
اظهار الحلقى
اخفاء الحقيقى
الاقلاب
المتماثلين
المتجانسين
المتقاربين
الشمسى

بەشی دووەم

شوێنی دەرچونی پیتەکان (مخارج الحروف)

وانەی پانزە.

پیتەکانی پوک و پیتە فیکەییەکان (الحروف اللثوية و حروف الصفير)

٢	١
س: مِسكين	ث: مثواهم
ص: اِصْبِر	ذ: الذين
ز: يزعمون	ظ: يظلمون

ماموّستا: احمەد، كوّمەڵەی پيتی يەكەم بخوێنەرەوە؟

احمد: ثاء- ذال- ظاء.

ماموّستا: چی تێبينی ئەكەی؟

احمد: تێبينی ئەوە ئەكەم لە كاتی ووتنی ئەم پيتانەدا زمان دێتە دەرەوەی پوك.

واتە: دەخرێتە نێوان هەردوو ددانەكانەوە.

ماموّستا: هەر لەبەر ئەمەيە بەم پيتانە ئەوترێ پيتەكانی پوك (الحروف اللثوية) ، كومەڵەی دووەم بخوێنەرەوە.   أحمد: سين صاد زاي

ماموّستا: چی تێبينی ئەكەی؟

احمد: هەست ئەكەم لە كاتی ووتنياندا ئەم پيتانە وەك فيكە دەردەچێ لە دەمەوە بەمەرجێ ساكن بن.

ماموّستا: هەر لەبەر ئەوەيە بەم پيتانە ئەوترێ پيتە فيكەييەكان(حروف الصفير).

ڕاهێنان

خوای پاك و بێ گەرد ئەفەرمويت:

١) سَأَلَ سَآئِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ.

٢) وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً ثُمَّ يُنْجِيه.

٣) وَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِم يُحَافِظُون.

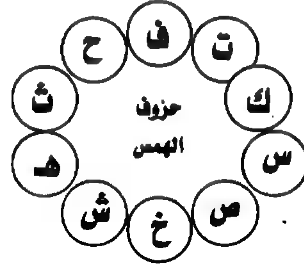
٤) وَ لَا يُسْئَلُ حَمِيمٌ حَمِيماً.

٥) يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعاً.

وانەی شانزە

پیتەکانی چرپە و پیتە بەرەو ژوور بوەکان

حروف الهمس و حروف الإستعلاء

ماموٚستا: لەم وێنەیەدا چی ئەبینی احمد؟

احمد پیتەکانی إستعلاء و پیتەکانی الهمس ئەبینم.

ماموٚستا: پیتەکانی إستعلاء چەندن بیان ژمێرە ؟

احمد: ژمارەیان حەوت پیتە کەئەمانەن(خ،ص، ض، غ، ط، ق، ظ) کۆی ئەم پیتانەئەم ڕستەی لێ دروست ئەبێت.

(خص ضغط قظ)

ماموٚستا: پیتەکانی الهمس چەندن بیان ژمێرە؟

احمد: ژمارەیان دە دانەن کەئەم ڕستەی لێ دروست ئەبێت:

(فحثه شخص سكت)

ماموٚستا: ئایا جیاوازی هەیە لەنێوان پیتەکانی (الهمس) و (إستعلاء)؟

احمد: بەڵێ جیاوازی هەیە لەهەمسا سکون بەمەرج ئەگیرێ بەڵام ئیستیعلاء پەیوەندی نیە بەسکونەوە.

مامۆستا: مەبەست چی‌یە لە ئیستیعلاء لەزانیاری تەجویددا؟

احمد: مەبەست لەو پیتانەیە کەلە کاتی دەرچوونیانا بەشێوەیەکی قورس و قەڵەو دەر ئەبڕێن.

مامۆستا: ئایا لەهەموو کاتێکا پیتەکانی ئیستیعلاء بەقوورسی ئەوترێن؟

احمد: کاتێ پیتەکانی ئیستیعلاء فەتحە و ضمە و سکونی هەبێ بەقووروسی ئەخوێندرێتەوەنمون(قَال- القُرْان- و العَصر).(١)

مامۆستا: واتای هەمس چی‌یە؟

احمد: دەربڕینی ئەو پیتانە بەشێوەی چرپە، لەکاتی وتنیانا بەدەنگێکی هێواش نزم ئەوترێ و هەناسەی لەگەڵدا دەر ئەچێ لەبەر ئەوەیە بەهەمس ناوئەبرێ.

مامۆستا: پیتە چرپەکان ئەکەونە کوێی‌ووشەوە؟

احمد: ئەکەونە ناوەراست و کۆتایی‌یەوە بەمەرجێ ساکین بن نمونە:
(یحکم – بما کسبت)(٢)

تێبینی:

(١) حەرفەکانی ئیستیعلاء لەیەک حاڵەتدا بەبچووکی دەخوێندرێتەوە هەر کاتێک(کەسرەی) لەژێر دابێت- غسلین- قیل.

(٢) حروفەکانی هەمس لەناوەراستی وشەدا بەکەمی دەردەخرێت بەڵام لەکۆتایدا بەپێچەوانەوە.

راهێنان

خوای پاک و بێگەرد ئەفەرموێت:

١- ن وَالْقَلَمِ وَمَايَسْطُرُونْ.
٢- وَإِنَّ لَأَجراً غَيرَ مَمْنُونْ.
٣- إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيهِ آيَاتُنا قَالَ أَسَاطِيرُ الأَوَّلِينْ.
٤- يَومَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَ يُدْعَونَ إِلَى السُّجودِ فَلا يَسْتَطِيعُونْ.
٥- وَمَاهُوَ إِلاَّ ذِكْرٌ لِلعَالَمِينْ.

وانەی حەقدە

یاساکانی (ڕا)

أحكام الراء

مامۆسا: چەند جۆر (راء) هەیە؟

احمد: دوو جۆر لکاوو وەستاو، ئەگەر بکەوێتــە سـەرەتاو ناوەراسـتەوە ئـەوە لکـاوە نمونە: (رهبانا- أرسلنا- غفور رحيـــم) بـەلام ئەگـەر لـەکۆتایی ووشـەدابێ بوەسـتین لەسەریئەوە وەستاوە نموونە(يا أيها المدثر).

مامۆستا: ئایا(ر) سووک و قوورس هەیە؟

احمد: بەڵێ لەکاتی وەستان و لکاو (ر)ی قوورس و سوک هەیە.

مامۆستا: ئەو حاڵەتانەی (ر) بڵێ کەسوکە لەکاتی لکاودا؟

احمد: لەدووکاتدا (ر) سووکە.

١- کاتێ کەسرەی هەبوو(رِجال) و (من يرِد).

٢- کاتێ خۆی سکونی هــەبێ پیتەکەی پێشـی کەسـرەی هـەبێ بەمـەرجێ بـەدوایا پیتی ئیستعلاء نەهاتبێ نموونە(فِرْعَون).

ولەشەش کاتدا قورسە:

١- ئەگەر فەتحەی هەبوو نمونە(الرَّشاد، الرَّحمة).

٢- ئەگەر ضمە ی هەبوو نموونە(أولك يتفكرُوا، الذين صبرُوا).

٣- ئەگەر سکونی هەبوو پێشی فەتحە بوو نموونە(مَرْحمة، عَرْش).

٤- ئەگەر سکونی هەبوو پێشی ضمە بوو نموونە(مُرْسلين، مُرْضعة).

٥- ئەگەر سکونی هەبوو پێشی کەسرەی نائەسڵی بوو نموونە (أَمِ ارْتابُوا).
لەبەر گەیشتنی دووساکین بەیەکتر (التقاء الساكنين) میمەکە کەسرەی وەرگرتووە.

لەبەر ئەوە پێی دەوترێ کەسرەی نا ئەصڵی

٦- ئەگەر سکونی هەبوو پیشی کەسرە بوو بەدوایا پیتی ئیستیعلاء هات بوو ،موونە(قرطاس، مرصاد).

مامۆستا: ئایا لەکاتی وەستانا(ر) قوورس و سووکی هەیە؟

احمد: بەڵێ، لەکاتی وەستانا لەسێ کاتا بەسووک ئەخوێنرێتەوە:

١- ئەگەر (ى) لە پیشیا بێت نمونە(خبير، قدير).

٢- ئەگەر کەسرە لە پیشیا بێت نمونە(يا أيها المدثِر).

٣- ئەگەر پیشی ساکین بوو بەڵام پیتی ئیستعلاء نەبوو وەپیش ئەو پیتە ساکینە کەسرەی هەبێ نمونە(السِحْر،الشِعْر).

وەلەپێنج کاتا بەقوورسی ئەخوێنرێتەوە لەکاتی وەستانا:

١- ئەگەر پیشی فەتحەی هەبوو (إنها لإحدى الكبَر).

٢- ئەگەر پیشی ضمە ی هەبوو (نُكُر).

٣- ئەگەر پیشی (ألف) ساکین هەبوو (غفّار).

٤- ئەگەر پیشی (واو) بێت (غفورْ).

٥- ئەگەر پیشی ساکین بێ وە لەپیش پیتە ساکینەکەوە فەتحە هەبێ(النَصْر).

لەدووکاتدا (راء) بەقوورس وسووک ئەخوێنرێتەوە واتە بە ئارەزووی خوێنەر خۆیەتی قورس دەری بڕێ یان سووک کاتێک کە پیشی پیتێکی ئیستیعلاء ساکین بێت و پێشی کەسرەی هەبێ (مِصْــــر) کاتێکیش بە دوایدا پیتێکی ئیستیعلاء کەسرە دار هەبێ و لەپێشیەوە کەسرەی ئەصلی هەبێ (فكان كلُّ فِرْقٍ)

راهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١- وَثِيابَكَ فَطَهِّرْ.

٢- إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ.

٣- وَ ما أَدْراكَ ما سَقَر.

٤- كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَة.

٥- فَمالَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِين.

وانەی هەژدە

پیتەکانی قەلقەلە

حروف القلقلة

مامۆستا: پیتەکانیقەل قەلە چەندن بیان ژمێرە؟

احمد: پێنج پیتن کەئەمانەن(ق، ط، ب، ج، د).

کۆی ئەم پیتانە ئەم ڕستەیەی لێ دروس ئەبێت(قطب جد) بەمەرجێ ساکین بن.

مامۆستا: قەل قەلە چی یە احمد؟

احمد: لەکاتی دەرچوونی ئەم پیتانەدا لەرینەوە لەناو دەمدا دروست دەبێت.

مامۆستا: قەل قەلە چەند جۆرە؟

احمد: دوو جۆرە: گەورە و بچووک، بچووک ئەوەیە کە بکەوێتە ناوەراستی ووشـەوە نمونە: (يَدْخلون- مُبْصِرون)، گەورەش ئەوەیە کەبکەوێتە کۆتاییووشەوە(الفَلَق- مُحِيط- قَرِيب).

پیتەکانی مینگە (حروفا الغنة)

مامۆستا: پیتەکانی مینگە چەندانەیە احمد؟

احمد: دوانن: کاتێک(م + ن) شەددەیان هەبوو مینگە وەردەگرن (ثُمَّ- إنَّكُم).

ووتنی ناوی خوا(الله) (لفظ الجلالة)

مامۆستا: بەچەند جۆر (الله) ئەخوێندرێتەوە؟

احمد: بەسووک و قورس ئەخوێندرێتەوە.

مامۆستا: کەی بەقورس و کەی بەوسووک ئەخوێندرێتەوە؟

احمد: لەسێ کاتدا بەقوورس ئەخوێندرێتەوە:

١- هەرکاتێک بکەوێتە سەرەتاوە(اللّه لا إله إلا هو الحي القيوم).

٢- ئەگەر پێشی فەتحە بوو(قل هوَ اللّه أحد).

٣- ئەگەر پێشی ضەمە بوو(يدُ اللّه فوق أيديهم).(*)

لەیەک کاتدا بەسووکی ئەخوێنریتەوە کەپێشی کەسرە بێ یان تەنوین بێ کەبە(نِ) کەسرە دار دەخوێندرێتەوە وەک(بسم ِالله - قوماً نِ الله) (*)

خوای پاک و بێگەرد ئەفەرموێت: راهێنان

١- فَإِنَّ الجَنَّةَ هِيَ المَأوىٰ.

٢- ماذا أرادَ اللّهُ بِهٰذا مَثَلاً.

٣- قُل أَعوذُ بِرَبِّ الفَلَقْ.

٤- ثُمَّ أَدبَرَ وَاسْتَكبَر.

٥- بِسْمِ اللّهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيمْ.

٦- اَللّهُ نورُ السَّمٰواتِ وَالأَرضْ.

تاقی کردنەوەی دیاری کراو

١) ناوی ئەو پیتانە بڵێ کە هێڵیان بەژێرا هاتوە.

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

فَسَتُبْصِرُ وَ يُبْصِرونْ.

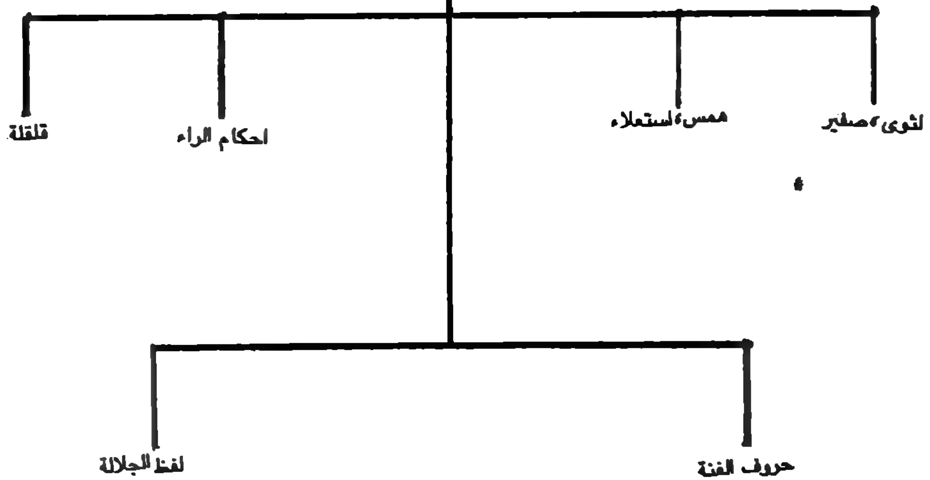
إذا تُتلىٰ عَلَيهِ آياتُنا قالَ أَساطيرُ الأَوَّلينْ.

فَانطَلَقوا وَهُمْ يَتَخافَتونْ.

٢) جۆرەکانی قەلقەلە لەم دوو ئایەتە پیرۆزەدا دیاری بکە؟

أَفَنَجعَلُ المُسلِمينَ كَالمُجْرِمينْ.

لاأُقسِمُ بِهٰذا البَلَدْ.

مخارج الحروف
لثوى،صفير
همس،استعلاء
احكام الراء
قلقلة
حروف الغنة
لفظ الجلالة

٣) بەچەند جۆر (اللّٰه) ئەخوێندرێتەوە نموونەش بۆ هەر جۆرێکی بێنەرەوە؟

٤) بۆچی (راء) لەم وشانەدا بەقوورس ئەخوێندرێنەوە؟

(رَبك- يتذكرُ الإنسان- مِرْصاد- يَنْصُرُوْن).

بۆچی (راء) لەو وشانەدا بە سووک ئەخوێندرێنەوە؟

(مِرْيَة- مُخَيِّرْ- قَدير- فِرْقٍ).

٥) دوو نمونە بۆ قەل قەلەی بچوک و دوو نمونە بۆ قەلقەلەی گەورە بێنەرەوە هۆی دروست بوونەکەشی بڵێ؟

٦) لەچەند کاتدا (راء) بەسووک ئەخویندرێتەوە؟ نموونەش بێنەرەوە.

٧) پیتەکانی پووک بژمێرە؟ بۆچی پێی ئەوترێ پیتەکانی پووک(اللثوية).

٨) پیتە بەرەو ژوور چوەکان، پیتە چرپەکان(حروف الإستعلاء و حروف الهمس).

لەم ئایەتە پیرۆزانەی خوارەوەدا دیاری بکە؟

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ.

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ.

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً.

نِصْفَهُ أَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلاً.

بەشی سێیەم

ڕەوشتەکانی پیت (صفات الحروف)

وانەی نۆزدە

مەد (المد)

١) قو ـــــــ قا ـــــــــــــ قي.

٢) خوف ـــــ صيف ـــــــــــ قريش.

مامۆستا: لەکومەڵەی یەکەمدا چی ئەبینی احمد؟

احمد: (واو) ی ساکین ئەبینم پێشی ضەمەیە (الف) ساکین ئەبینم پێشی فەتحەیە (یاء) ساکین ئەبینم پێشی کەسرەیە. (نُوحِيهَا)

مامۆستا: لەکۆمەڵەی دووەمدا چی ئەبینی احمد؟

احمد: (واو) و (یاء) ساکین ئەبینم پێشیان فەتحەیە.

مامۆستا: لەمەوە بۆمان دەر ئەکەوێ کە پیتەکانی مەد سیانن:

(الف) ساکین پێشی فەتحە بێ (واو) ساکین پێشی ضەمە بێ (یاء) ساکین پێشی کەسرە بێ،مەدە نەرمەکانیش (مد اللين) (واو) و (یاء) پێشیان فەتحە بێ.

مامۆستا: مەد درێژ کردنەوەی ئەم پیتانەیە بۆ ماوەیەکی دیاری کراو بەپێی جۆری مەدەکە بەڵام ئەگەر ئەم پیتانە گەیشتن بەهەمزە ی لکاو (همزةالوصل) ئەوامەدەکە نامێنێ نمونە:

(إهدنا الصراط) (كرسيه السموات) (وعملوا الصالحات).

واتـە: هـەرکاتێک حەرفـەکانی مـەد (ا- و- ی) بگـەن بەهـەمزەی وەصـــل درێـژ ناکرێنەوە.

جۆرەکانی مەد(اقسام المد)

مامۆستا: مەد ئەکرێ بەچەند جۆرەوە؟

احمد: ئەکرێ بە دوو جۆرەوە بنچینەیی‌و لاوەکی(أصلي و فرعي).

مامۆستا: مەددی بنچینەی (الأصلي) چی‌یە؟

احمد: مەددی أصلیٰ پێشی ئەوترێ مەددی سروشتی (مد الطبیعي) هەرکاتێ پێشی (یاء) کەسرە بـێ وەپێشـی (الـف) فەتحـەبێ وەپێشـی (واو) ضەمـــە بـێ بەمـەرجێ بەدوایان دا هەمزە و سکون نەهاتبێ.

مامۆستا: ئایا مەددی سروشتی(الطبیعي) ئەکەوێتە سەرەتای سورەتەکانەوە.؟

احمد: بەڵێ هەموو ئەوسورەتانەی کە بە پیت دەست پێ دەکات مەددی(طبیعي)یـە بەمەرجێ پیتەکە لەدوو حەرف پێک هاتبێ. نمونە:

(حـم) پیتـی (حـا) مـەددی سروشـتی‌یە(یـــس) پیتـی(یا) بـە هـەمان شـێوە حەرفی(ح) دوو پیتە (ح+ ا) (ی) (ی+ا).

مامۆستا چەند جووڵە (حرکة) درێژ ئەکرێنەوە احمد؟

احمد: مەددی سروشتی دوو جوڵە درێژ ئەکرێتەوە.

تێبینی:

ئەو حەرفانەی مەددی طبیعي تێدا دروست دەبێت دیاری کراون لەم حەرفانەدا(حـــي طهُر) (ح- ی- ط- هـ- - ر).

مامۆستا : جیاوازی چی‌یەلەنێوان مەددی بنچینەیی و مەددی لاوەکی‌دا(المد الأصلـي و المد فرعي)؟

احمد: مەددی فەرعی ئەوەستی لەسەر(همزة) و (سکون) بەلام مەددی بنچینەیی ناوەستی لەسەریان.

مامۆستا: مەددی لاوەکی ئەکرێ بەچەند جۆرەوە؟

احمد: ئەکرێ بە دوو جۆرەوە:

١) کاتێ لەسەر هەمزە ئەوستی ئەکرێ بەسێ جۆرەوە:

ا- مەددی لکاو(المد المتصل). ب- مەددی جیا(المد المنفصل). ج- مەددی گۆڕاو (مد البدل).

٢) کاتێ لەسەر سکون ئەوەستی ئەکرێ بەسێ جۆرەوە:

ا- مەددی پێویست(مد اللازم). ب- مەددی تووش بونی سکون(مد عارض للسكون). ج- مەددی نەرم(مد لين).

ڕاهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١- إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ

٢- الٓرٰ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ.

٣- طٰسٓمٓ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ.

٤- طٰهٰ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ.

٥- يٰسٓ. وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ.

وانەی بیست

مەددی لکاو (المتصل) مەددی جیا(المنفصل) مەددی گۆڕاو(البدل)

١) ملآئكة	جىٓ	متصل
٢) يآ أيها	إنيٓ آمنت	منفصل
٣) ءآمن الرسول	ءآدم	بدل

مامۆستا: کۆمەڵەی یەکەم بخوێنەرەوە احمد؟

أحمد: ملآئِكَةَ - جيٓءَ

مامۆستا چی تێبینی ئەکەی؟

احمد: تێبینی ئەوە ئەکەم (الف) ساکین هاتوە، پێشی فەتحەیە و لەدواشیەوە هەمزە هاتوە لەووشەی یەکەمدا وەلە ووشەی دووەمدا (یاء) ساکین هاتوە پێشی کەسرە یەو لەدواشیەوە هەمزە هاتووە.

مامۆستا: ئایا مەددەکە ئەکەوێتە ووشەی یەکەمەوە یان ئەکەوێتە سەر هەمزەکە؟

احمد: مامۆستا هەردووکیان یەک ووشەن لەبەرئەوەیە پێیان ئەوترێ مەددی لکاو (المد المتصل).

مامۆستا: کۆمەڵەی دووەم بخوێنەرەوە؟

احمد: يآ أيها – إنيٓ آمنت.

مامۆ ستا: چی تێبینی ئەکەی؟

احمد: تێ بینی ئەوە ئەکەم لەڕستەی یەکەمدا (الف)ی ساکین هاتوە پێشیفەتحەیە وەلەدواشیەوە هەمزە هاتوە لەڕستەی دووەمدا (یاء)ی ساکین هاتوە

پێشی کەسرەیەو لەدواشی‌یەوە هەمزە هاتووە، بەڵام هەست ئەکەم مەدەکەلەبەیەک گەیشتنی دوو ووشەی جیاوازدا دروست بووە.

ماموستا: بەڵی هەر لەبەر ئەوەیە پێی ئەوترێ مەددی جیا (مد المنفصل).

ماموستا: مەددی (منفصل) و مەددی(متصل) چەند جوڵە درێژ ئەکرێنەوە؟

احمد: مەددی (منفصل) ئەتوانرێ‌دوو جوڵە چوار جوڵە پێنج جوڵە درێژ بکرێتەوە بەڵام مەددی متصل پێویستە (واجب)ە چوار جوڵە یان پینج جوڵە درێژ بکرێتەوە.

ماموستا: کومەڵەی سێیەم بخوێنەرەوە احمد؟

أحمد: آمن الرسول — آدم.

ماموستا: تێبینی چی ئەکەی؟

احمد: تێبینی ئەوە ئەکەم کەپیتە مەدەکان لە پێشیانەوە هەمزە هاتوە(آمـــن) لە بنچینەدا(أ آمن) بوە(آدم) لە بنچینەدا(أ آدم) بوە.

ماموستا: لەمەوەبومان دەر ئەکەوێ کەمەددی گۆڕاو (بدل) ئەوەیە هەر کاتێ لەپێش‌پیتی مەدەوە هەمزە بێ ئەوا هەمزەکە ئەگۆڕێ بۆ مەد دوو جوڵە درێژ ئەکرێتەوە، لەبەر ئەوە پێی ئەوترێ مەددی گۆڕاو(المد البدل).

ڕاهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١- يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ.

٢- وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ.

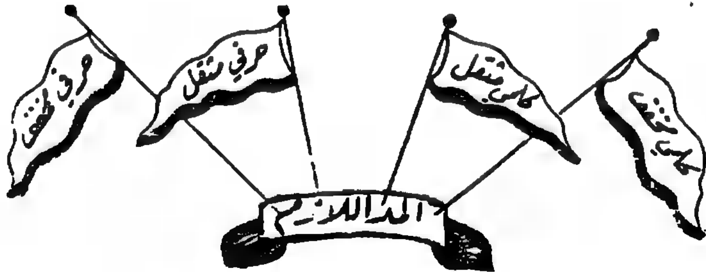
٣- قُلْ هُوَ الرَّحْمَٰنُ آمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا.

٤- وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ.

٥- وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ.

وانەی بیست و یەک

مەددی پێویست (مد اللازم)

ماموٚستا: مەددی پێویست(اللازم) چی‌یە؟

احمد: ئەوەیە کەهەر کاتێ یەکێ لە پیتەکانی مەد بگات بە پیتێکی ساکن نمونە(الحاقّة) لە بنچینەدا(الحاققة)یە (الطّامة) لە بنچینەدا(الطاممة)یە لەهەردوو نمونەکەدا (الف) ساکین گەیشتوە بە(قاف)ی ساکین لەنمونەی یەکەمدا لە دووەمدا گەیشتوە بە(میم)ی ساکین.

ماموٚستا: چەند جۆر مەددی لازم هەیە؟

احمد: ئەگەر کەوتە نێوانی ووشەوە پێی ئەوترێ مەددی وشەیی (مد کلمي) نمونە(الضّالّين) وە ئەگەر لەپیتا بێ پێی ئەوترێ مەددی پیتی(مد حرفيا) نمونە: (ق- ن).

ماموٚستا: مەددی پێویست ئەکرێ بەچەند بەشەوە؟

احمد: مەددی پێویست ئەکرێ بەچوار بەشەوە؟

١) پێویستی ووشەیی قوورس (لازم کلمي مثقل)

٢) پێویستی ووشەیی سووک (لازم کلمي مخفف).

٣) پێویستی پیتی قورس (لازم حرفي مثقل).

٤) پێویستی پیتی سووک (لازم حرفي مخفف).

١) (لازم كلمي مثقل):

مامۆستا: مەددی پێویستی ووشەی قورس چی‌یە؟

احمد: هەرکاتێک بەدوای‌پیتە مەددەکانا پیتێکی شەددە دلر بێت وەک (الصَّآخَّـــةُ- ولا الضَّآلِّينَ- أتحآجُّونِّي).

٢) (لازم كلمي مخفف):

مامۆستا: مەددی پێویستی ووشەی سووک چی‌یە؟

احمد: هەر کاتێک بەدوای پیتی مەددا پیتێکی سووک بێ نمونە (آلْآنَ) کەلە قورئاندا تەنها ئەم ووشەیە هاتووەدووجار لە سوورەتی(یونس) دا لە خوێندنەوە(حفص عن عاصم)دا بەم جۆرە ئەخوێنرێتەوە.

مامۆستا: مەددی پێویست چەند جوڵە درێژ ئەکرێتەوە؟

احمد: مەددی لازم هەر چوار جۆرەکەی لە(٦) حەرەکە زیاترو کەمتر نابێت.

راهێنان

خوای پاک و بێ گەرد ئەفەرموێت:

١) الحَآقَّةُ. مَاالحَآقَّةُ. وَمَآ أدْرَاكَ مَا الحَآقَّةُ.

٢) وَإِذَا رَأَوْهُم قَالُوا إِنَّ هَؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ.

٣) فَإِذَا جَآءَتِ الطَّآمَّةُ الكُبْرَى.

٤) وَالصَّآفَّاتِ صَفّاً. فَالزَّاجِرَاتِ زَجْراً.

٥) ءَآلْئٰنَ وَقَدْ عَصَيْتَ

وانەی بیست و دوو

مەددی پێویستی پیتی (المد اللازم الحرفي)

لازم حرفي مخفف: ألم (م)   طسم(م).

لازم حرفي مثقل: الم(ل)   طسم (س).

ماموٚستا: مەددی پێویستی پیتی چییە؟

احمد: هەر هەمان مەددی پێشوە بەڵام ئەم لەوشەدا دروستنابێت بەڵکو لە پیتدا دروست ئەبێت و بەردەوامیش ئەکەوێتە سەرەتای سورەتەکانەوە نمونە(قٓ- نٓ).

ماموٚستا: ئەگەر بیرت بێ لەسەرەتاوە وتمان مەددی سروشتی (الطبيعـــي) ئەکەوێتەسەرەتای سورەتەکانەوە ئایا جیاوازی ئەم دوو جۆرە مەددە چییە؟

احمد: مەددی سروشتی لەدوو پیتدا دروست ئەبێت نمونە(حمٓ) بە خوێندنەوە (حامیم) پیتی (حا) مەددی سروشتییە، بەڵام مەددی پێویستی پیتی(لازم حـــرفي) لەسێ پیتا دروست ئەبێت نمونە(قٓ- نٓ-حمٓ) بەخوێندنەوە(قاف- نون- میم) (ق+ا+ف).

وانە: مەددی لازمی حەرفی لەو وشانەدا دروست دەبێت کەلە سێ پیت پێک هاتوون بەو مەرجەی حەرفی ناوەڕاستیان حەرفی مەد بێت.

کۆی پیتەکانی مەددی پێویستی پیتی(لازم حرفی) لەم ڕستەیەدا کۆبوتەوە(نقص عسلکم).

ماموٚستا: (لازم حرفی مثقل) جیاوازی چییە لەگەڵ (لازم حرفي مخفف).

احمد: مەددی (لازم حرف مثقل) لە کۆتایی مەدەکەدا تیّ هەڵ کیّش ئەکریّ لەگەڵ پیتێکی تردا نمونە(الٓمٓ)کە(م)ی لامەکە تیّهەڵکیّش نەکریّ لەگەڵ کۆتایی میمەکەدا بەلام مەددی(لازم حرف مخفف) تیّهەڵکیّش ناکریّ لەگەڵ هیچ پیتێکا نمونە(طٓسٓمٓ) میمەکەی کۆتایی

مامۆستا: ئەم دوو جۆرە مەددەچەند جولەدرێژ ئەکرێنەوە ؟

احمد: هەمووپیتەکان ئەبیّ شەش جوولە درێژ کرێنەوەتەنها پیتی(عَین)نەبیّ کەئەتوانریّ دووجولە تا شەش جولە درێژ بکرێتەوە .

. ڕاهینان

خوای پاک وبیگەرد ئەفەرموێت:

١) نٓ والقَلَمِ وَما يَسْطُرُونْ .

٢) طٰسٓمٓ . تِلكَ آياتُ الكِتابِ المُبِينُ

٣) الٓرٰ تلكَ آياتُ الكِتابِ الحَكِيمُ

٤) كٓهيٰعٓصٓ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا.

٥) صٓ وَالقُرآنِ ذِي الذِّكْرْ .

وانەی بیست و سێ

مەددی تووش هاتوو بە سکون (المد العارض للسكون)

١) غفار رحيم قادرين مد عارض للسكون

٢) قريش خوف البيت مد لين

مامۆستا : مەددیتووش هاتو بەسکون (العارض للسكون) چیيە ؟

احمد : ئەو مەدەیە کەبە دوای پیتێکی مەددا پیتێکی ساکین بێت لەبەر ئەوە دروست ئەبێت کەئەوەستی لەسەری نمونە: غفارْ-وَدُوْدْ-رَحِيْمْ، هەمیشە ئەم جۆرە مەدەئەکەوێتە کۆتایی ئایەتەوە یان شوێنی وەستان .

مامۆستا: چەند جوڵە دریژ ئەکرێتەوە؟

احمد: دوو جوڵەوچوار جوڵەوشەش جوڵەدرێژ ئەکرێتەوە .

مەددی نەرم(مد اللين) .

مامۆستا : مەددی نەرم چیيە (مد اللين) ؟

احمد : هەر کاتێک (واو) و(ياء) ساکین بوون ولە پێشیانەوە پیتێکی فەتحەدار هات مەددی لین دروست ئەبێ.

نمونە: البيت-خوف-قريش

مامۆستا:-مەددی لین چەند جوڵە درێژ ئەکرێتەوە ؟

احمد: دوو جوڵەوچوارجوڵەوشەش جوڵە درێژ ئەکرێتەوە .

ڕاهێنان

خوای پاک وبێ گەرد ئەفەرموێت:

١) لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ .

٢) وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ .

٣) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

٤) فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ .

٥) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ .

وانەی بیست وچوار

مەددی پیتی (هاء)ی ڕاناو (مد هاء الضمیر)

مامۆستا: مەددی ڕاناو چیە ؟

احمد: مەددی (هاء)ی ڕاناو مەبەست لەئامادەنەبویەکە (الغائب) بەردەوام ئەکەویتە کۆتایی ووشەوە نمونە ربه-آتیناه .

مامۆستا: لەچەند کاتدا (هاء)ضەمیر ئەبێ بەمەد ؟

احمد: لەدوو کاتدا ئەبێ بەمەدولەدووکاتیشدا نابێ .

١) کاتێ خۆی جوڵاو بێ (متحرك) وپیتەکەی پێشی جوڵاو بێت و دروست ئەبێ نمونە .(لاتَأْخُذُهُ سِنَةٌ) بەخوێندنەوە (تَأْخُذُهُو) (يُضِلُّ بِهِ كَثِيراً) بەخوێندنەوە (بِهِي) لەم کاتەدا ناونەبرێ بەپەیوەندی بچوک (صِلَةُ صُغرىٰ) دووجوڵەش درێژ ئەکرێتەوە (*)

٢) کاتێ خۆی جوڵاو بێ و پیتەکەی پێشیشی جوڵاو بێ وبەدوای‌دا (همزە) هاتبێ نمونە (مَالَهُ أَخْلَدَهُ-عِنْدَهُ إِلَّا) ناونەبرێ بەپەیوەندی گەورە (صِلَـةُ كُـبرىٰ) بەئەندازەی مەددی جیا (المنفصل) درێژ ئەکرێتەوە .بەڵام ئەگەر خۆی ساکین بێ یان پێشی ساکین بێ ئەوا دروست نابێت نمونە: (خَلَقَـهُ-عِنْـدَه-مِنْـهُ-عَنْـهُ) بەڵام ووشەی (فِيـهِ) کەلەسورەتی (الفرقان) دا هاتووە (وَيَخْلُد فِيـهِ مُـهاناً) ئەوە (شاذ)ە وە لەو شوێنەدا بەئەندازەی مەددی سروشتی (طبیعی) درێژ ئەکرێتەوە .

ڕاهێنان

خوای پاک وبێگەرد ئەفەرموێت:

١) أَنِ اعْبُدُوا اللهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ .
٢) يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ .
٣) بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيراً .
٤) وَيَنقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُوراً .
٥) إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ .

یاد خستنەوەیەکی سوود بەخش
ئەومەددانەی کەلەسەر هەمزە ئەوەستن

١) المدالمتصل

٢) المد المنفصل

٣) المد البدل

ئەو مەددانەی کەلەسەر سکون ئەوەستن .

١) المد اللازم الكلمت　　ا) الكلمي مثقل

　　ب) الكلمي مخفف

٢)المد اللازم الحرفى　　ا) الحرفى مثقل

　　ب) الحرفى مخفف

٣) المد العارض للسكون.

٤) المد اللين.

وانەی بیست و پێنج

چەند مەددیکی تر

١- مەددی تەمکین: بریتیە لەبەیەک گەیشتنی دوو(یاء) لەیەک وشەدا، وەدووحەرەکە دریژ دەکریتەوە مەرجە (یاء)ی یەکەم کەسرە و شەددەی هەبێت وە(یاء)ی دووەم کەسرەی هەبێت.

وەک: حُيِّيتُمْ- النَّبِيِّينَ

٢- مەددی عوض: ئەم مەددە لەحاڵەتی وەستاندا دروست دەبێت لەسەر هەر حەرفێک کەبەتەنوینی فەتحە کۆتایی بێت.

وەک: إنا أَنْشَأْناهُنَّ إِنشاءً ، إِنَّ اللهَ كانَ عليماً حَكيماً، وَبَثَّ فِيهِما رِجالاً كَثِيراً وَنِساءً.

ئەم حاڵەتانە بەم شێوەیەی لێ دێت: -إنشائا - نســــائا - وە دوو حەرەکە دریژ دەکریتەوە.

٣- مەددی الفرق: بریتیە لەو دریژکردنەوەیە کە دەبێتە جیاکردنەوە لەنێوان هەمزەی پرسیار و (الف)ی تەعریف وە (٦) حەرەکە دریژدەکریتەوە تەنها -٤- جار هاتووە.

١) سورەتی الأنعام، ئایەتی ١٤٣ ووشەی ءآلذكرين.

٢) سورەتی الأنعام ، ئایەتی ١٤٤ ووشەی ءآلذكرين.

٣) سورەتی یونس، ئایەتی ٥٩ ووشەی ءآللهُ.

٤) سورەتی النمل، ئایەتی ٥٩ ووشەی ءآللهُ.

تاقیکردنەوەی دیاری کراو

١) جۆری ئەوانە بلێ کەهێلیان بەژێرا هاتووە .

خوای پاک وبێ گەرد ئەفەرمویت:

١) الحَاقَّةُ .مَا الْحَاقَّةُ .

ی بکەین لەگەڵ ئایەتەکەی تردا

لەسەر ووشەیەك کەمانای ئایەتکە
وایدا دێ نەلەمانادا وەنەلە

ستی. نمونە: ﴿هَـذَا ذِكـرٌ ع وَ إنَّ

ه پەیوەندی نییە بەوڕستەیەی کە

ەم وەستانە وەك حوکمی وەستانی
ی نییە بەوەی بەدوایدادێ لەڕووی
نە وەك وەستان لەسەر (نُفوسکم)
وا صالحین فانَّه کان...﴾ الأسراء:

ستانە دروستە باش وایە بەوەی کە
ەر کۆتایی ئایەت بو هیچی تیانییە
یەتێکی ترە.
باش. دەگەیەنێ بەڵام لەڕوی ماناو
ێ وەلەناوەڕاستی ئایەت و کۆتایی

العالمین﴾ کەوەستان لەسەر (الله)
﴿رب العالمین﴾ باش نییە چونکە
وە لەبەر ئەوە پێویستە بە (الحمد

ەیەك کەمانایەکی تەواو نابەخشی
زمانەوانیەوە.

٢) إنَّا لَمَّا طَغَا المآءُ حَمَلناكُمْ فِي الجارِيَةِ
٣) تَنزِيلٌ مِنْ رَبِّ العالَمِينْ .
٤) فَلْيَعْبُدوا رَبَّ هٰذا البَيتْ .

٢) جۆری ئەم مەدّە ضەمیرانە دیاری بکە:
١) أَنِ اعْبُدُوا اللهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونْ .
٢) قالَ نوحٌ رَبِّ إنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ
٣) إنَّا أرْسَلنا نوحاً إلىٰ قَوْمِهِ أنْ أنذِرْ قَوْمَكَ

٣)

ا-مەددی نەرم (لین) چییە ؟

ب-مەددی پێویست(لازم) دابەش ئەکرێ

ج- جیاوازی چییە.لەنێوان مەددی سروشـ

لازم حەرفی.

د- جیاوازی چییە لەنێوان مەددی لکاو(ا

- مد
  - مدی طبیعي - أصلي
  - مدی فرعی
    - ئه و مه دددانه ی به هۆی هه مزه وه دروست ده بن
      - مدی واجبی متصل
      - مد جائز منفصل
      - مد بدل
      - مد صلة كبرى
    - ئه و مه ددانه ی به هۆی سکونه وه دروست ده بن
      - مد عارض للسكون
      - مد لين
      - مد عوض
      - مد لازم
        - مد لازم كلمي مثقل
        - مد لازم كلمي مخفف
        - مد لازم حرفي مثقل
        - مد لازم حرفي مُخفف

- مد تمكين
- مد صلة صغرى
- مد الفرق

وەستانەکان لەقورئاندا
(الوقوف)

چەند جۆرێك وەستان هەیە لەقورئاندا کە ئەمانەن:

١- (وقف الأضطراری) وەستانی ناچاری: ئەمە بەهۆی هەناسە تەواو بوون یان تەنگە نەفەسی یان کۆکە و پژمینەوە ڕوودەدات.

٢- (وقف الأختیاری) وەستانی تاقی کردنەوە: ئەمە بۆ تاقی کردنەوەی قوتابی دەبێ لەلایەن مامۆستاکەیەوە یان بۆ فێربوونی ووشەیەك کە بزانێ لەکاتی وەستان و ڕۆیشتندا چۆن دەخوێندرێتەوە.

٣- (وقف الأنتظاري) وەستانی چاوەڕوانی: ئەم وەستانە کەلەسەر ووشەیەك دەوەستی چاوەڕوان کردنە بۆ ئەوەی شێوازی خوێندنەوەکەی بچەسپێنێ لەمێشکیدا وەجوان وەری بگرێ.

ئەم سێ حاڵەتە وەستان لەسەریان دروستە بەوە دەست دەکەینەوە بەقورئان خوێندن ئەگەر دروست بوو دەست پێ کردنەوە، وەئەگەر دروست نەبوو بەووشەیەك لەپێش ئەوەوە دەست پێ دەکەینەوە.

٤- (وقف الأختیاری) ڕاوەستانی ئارەزو: لەسەر ووشەیەکە یان کۆتایی ئایەتێکە ئەمیش پێنج جۆرە کەئامانەن:

أ/ (وقف الازم) وەستانی پێویست: وەستانە لەسەر ووشەیەك کەئەگەر بگەیەنرێ بەوەی دوای خۆی دەبێتە تێکدانی مانای ئایەتەکە یان دەبێتە مانایەکی تر کەمانای ئەو ئایەتە ناگەیەنێ (لەبەر ئەوە پێویستە لەسەری بوەستێن) وەنیشانەی ئەم وەستانە (مـ) بچوکە کەلە ناوەڕاستی ئایەتێکدا هەیە یان لەکۆتایی ئایەتدا.

نمونە بۆ ناوەڕاستی ئایەت ﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ﴾ الأنعام: ٣٦ .

نمونە بۆ کۆتایی ئایەت: ﴿وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ۘ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ غافر: (٦-٧).

لەم ئایەتەدا وەستان پێویستە چونکە ئەگەر وەصلی بکەین لەگەڵ ئایەتەکەی تردا دەبێتە هۆی تێکدانی مانای ئایەتەکە.

ب/ (وقف التام) وەستانی تەواو: بریتییە لەوەستان لەسەر ووشەیەك کەمانای ئایەتەکە لەو وشەیەدا تەوا بووبێ وەپەیوەندی نەبێ بەوەی بەدوایدا دێ نەلەمانادا وەنەلە زمانەوانیدا (المعنى واللفظ).

وەحوکمی ئەم وەستانە دروستە، باشتریش وایە بوەستی. نمونە: ﴿هَـٰذَا ذِكْرٌ ۚ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ﴾ (ص:٤٩)

وەستان لەسەر (ذکر) تەواوە چونکە ئەو رستەیە پەیوەندی نییە بەورستەیەی کە بەدوایدا دێ و نەلەرووی مانا و نەلەرووی زمانەوانیشەوە.

ج/ (وقف الكافي) وەستانی کیفایەتی: حوکمی ئەم وەستانە وەك حوکمی وەستانی تەواو وایە کەئەویش وەستانە لەسەر ووشەیەك پەیوەندی نییە بەوەی بەدوایدادێ لەرووی (إعرابەوە) بەڵام لەرووی ماناوە پەیوەندی هەیە پێوەی نمونە وەك وەستان لەسەر (نُفُوسكم) في قوله تعالى ﴿رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ...﴾ الأسراء: ٢٥.

د/ (وقف الحسن) وەستانی باش: حوکمی ئەم وەستانە دروستە باش وایە بەوەی کە بەدوای وەستانەکەدا دێ دەست پێ نەکەینەوە بەڵام ئەگەر کۆتایی ئایەت بو هیچی تیانییە بەوەی بەدوای دادێ دەست پێ بکەینەوە کەسەرەتای ئایەتێکی ترە.

پێناسەکەی: وەستانە لەسەر ووشەیەك کەمانایەکی باش دەگەیەنێ بەڵام لەرووی ماناو زمانەوانییە وە پەیوەندی هەیە بەوەی کەبەدوای دادێ وەلەناوەراستی ئایەت و کۆتایی ئایەتدا هەیە.

نمونە: وەستان لەسەر (الحمد لله) لە ﴿الحمد لله رب العالمين﴾ کەوەستان لەسەر (الله) باشە چونکە ماناکەی تەواوە بەڵام دەست پێ کردنەوە بە﴿رب العالمين﴾ باش نییە چونکە پەیوەندی هەیە بە (الحمد الله) وە لەرووی ماناو زمانەوانییەوە لەبەر ئەوە پێویستە بە (الحمد لله) دەست پێ بکرێتەوە.

١- وەستانی نادروست: وەستانە لەسەر ووشەیەك کەمانایەکی تەواو نابەخشی وەپەیوەندیشی هەیە بەوەی بەدوایدا دێت لەرووی مانا و زمانەوانییەوە.

١- وەکو وەستان لەسەر (بسم) لە (بسم الله الرحمن الرحيم)دا حوکمی ئەمە دروست نىیە مەگەر بۆ ناچاری بێت ئەگەر وەستاین دەبێ بەوە دەست پێ بکەینەوە کەلەسەری وەستاوین یان بەوەی پێشتری بەپێی پێویستی ماناکەی.

٢- وەستان لەسەر ئەمانە:

(إنَّ الله لايستحی ، ان الله فقير ، إن الله لايهدي) حوکمی ئەم وەستانە دروست نىیە ئەگەر بەئارەزو لەسەری وەستا، مەبەستیشی ئەو مانایە بێت کەئایەتەکە بەو شێوەیە دەیبەخشێ ئەوە (کوفرە).

وە ئەگەر وەستا بەئارەزو وە مەبەستی ئەومانا خراپە نەبوو ئەوە (تاوانە).

بەڵام ئەگەر ئارەزو نەبوو وەلەگەڵ وەستانەکە مەبەستی ئەو مانا خراپە نەبو ئەوە (تاوانبار نىیە).

تێبینی:

لەقورئاندا لە هەندێ شوێندا ئەم نیشانەیە (∴) هاتووە لەسەر دوو وشە بەدوایەکدا ئەگەر لەسەر ووشەی یەکەم وەستای کەئەم نیشانەیەی لەسەرە ئەوا لەسەر ئەوی تریان ناوەستی وەئەگەر لەسەر یەکەمیان نەوەستای لەسەر دووەم دەوەستی.

نمونە: ﴿الم × ذلكَ الكِتابُ لارَيْبَ فِيهِ هُدىً لِلْمُتَّقِينَ﴾

پێرست

بابەت	لاپەڕە
پێشەکی	١
وانەی یەکەم: تەجوید	٢
وانەی دووەم: یاساکانی نونی ساکینەو تەنوین	٤
وانەی سێیەم: تێهەڵ کێش کردن بە مینگەوە	٦
وانەی چوارەم: تێهەڵ کێش کردنی بێ مینگە	٨
وانەی پێنجەم: تێهەڵ کێش کردنی لێک چووەکان	١٠
وانەی شەشەم: تێهەڵ کێشی پیتە هاوڕەگەزەکان	١١
وانەی حەوتەم: تێهەڵ کێشی پیتە لەیەک نزیکەکان	١٣
وانەی هەشتەم: تێهەڵ کێشی شەمسی	١٤
وانەی نۆیەم: ئاشکراکردنی پیتەکانی قورگ	١٥
وانەی دەیەم: ئاشکراکردنی پیتە لێوییەکان	١٧
وانەی یانزەهەم: ئاشکراکردنی قەمەری	١٩
وانەی دوانزەهەم: شاردنەوەی تەواو	٢٠
وانەی سیانزەهەم: شاردنەوەی پیتە لێوییەکان	٢٢
وانەی چواردەهەم: هەڵگەڕانەوە	٢٣
بەشی دووەم: شوێنی دەرچوونی پیتەکان	
وانەی پانزە: پیتەکانی پوک و پیتە فیکەیییەکان	٢٦
وانەی شانزە: پیتەکانی چرپەو پیتە بەرەو ژوور بووەکان	٢٧

وانەی حەڤدە: یاساکانی (ڕا) ٢٩
وانەی هەژدە: پیتەکانی قەلقەلە........................ ٣١
بەشی سێیەم : ڕەوشتەکانی پیت
وانەی نۆزدە: مەدد ٣٤
جۆرەکانی مەدد ٣٥
وانەی بیست: مەددی لکاو + مەددی جیا + مەددی گۆڕاو ٣٧
وانەی بیست و یەک: مەددی پێویست ٣٩
وانەی بیست و دوو: مەددی پێویستی پیتی ٤١
وانەی بیست و سێ: : مەددی تووش هاتوو بە سکون ٤٣
وانەی بیست و چوار: مەددی (هاء) ڕاناو ٤٤
وانەی بیست و پێنج: چەند مەددێکی تر ٤٦
وانەی بیست و شەش: وەستانەکان لە قورئانی پیروزدا ٤٨
شێوەی دابەش کردنی مەددەکان ٤٩
پێرست ٥٠

تم بحمد الله